

Historisch molenaarsambacht in Vlaanderen

© Stichting Levende Molens, Roosendaal

Aanvraag voor de opname van het "Historisch molenaarsambacht in Vlaanderen" in de Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed

*Erfgoedgemeenschap molenaars
Molenforum Vlaanderen vzw
Levende Molens vzw
en aangesloten verenigingen
met begeleiding door ETWIE*

Hooglede, 08.04.2020

1. Aanvrager

1.1. Identiteit - betrokkenheid

Erfgoedgemeenschap molenaars: Molenforum Vlaanderen vzw, Levende Molens vzw en de aangesloten verenigingen, met begeleiding door het Expertisecentrum voor Technisch, Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed (ETWIE)

Molenforum Vlaanderen vzw

Ondernemingsnummer: 898.661.349

Maatschappelijke zetel: Molenkauter 9, 1760 Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (Roosdaal)

Voorstelling

De vereniging stelt zich tot doel een overkoepelend forum te vormen voor alle in Vlaanderen werkzame molenverenigingen en molenmusea. Zij streeft ernaar alle onderzoeksvelden te behartigen die worden bestreken door molinologie.

Molenforum Vlaanderen zet de moleneigenaars er toe aan om hun molenerfgoed te restaureren en te onderhouden, adviseert en verleent steun bij de samenstelling van erfgoeddossiers en geeft desgevraagd praktische steun bij de uitvoering ervan. Tevens stimuleert zij de moleneigenaars tot een duurzame en bereikbare publiekswerking. Zij organiseert jaarlijks samen met Levende Molens vzw de "Molendag in Vlaanderen" op de laatste zondag van april. Om de twee jaar organiseert zij een cursus voor de opleiding tot molenaar en tot molengids.

* Leden-verenigingen (in alfabetische volgorde): Fonteintjesmolen vzw - Meerbeke (Ninove), Heemschut vzw - MOT Grimbergen, Koepel Molens Vlaams-Brabant fv, Laermolen vzw - Hoogstraten, Levende Molens Afdeling Noord-Limburg vzw, MOLA - Provinciaal Molencentrum, Molen van Rotselaar vzw, Molenkring Arbeid Adelt vzw - Weelde (Ravels), Molenzorg Vlaanderen vzw, Oost-Vlaamse Molens vzw, Oyenbrugmolen Grimbergen fv, Vrijwillige molenaars Rijkevorsel, Windmolen Hertboom vzw - Roosdaal.

Bron en meer info: www.molenforumvlaanderen.be

Levende Molens vzw

Ondernemingsnummer: 421.910.705

Maatschappelijke zetel: Watermolenweg 2, 2490 Balen

Voorstelling

Als vereniging is Levende Molens vzw meer dan 30 jaar actief voor het behoud, herstel en levend houden van de traditionele molens in heel Vlaanderen. Dit omvat wind-, water- en rosmolens.

Onze vereniging richt zich vooral naar de (vrijwillig) molenaars. Het zijn dezen die onze molens effectief en op regelmatige basis actief houden en onderhouden.

Daartoe geven wij zesmaal per jaar ons tijdschrift Levende Molens uit met daarin molenstudies en actueel molennieuws. Daarnaast organiseert de vereniging ongeveer tweejaarlijks een molenaarscursus, houdt jaarlijks samen met Molenforum Vlaanderen vzw de "Molendag in Vlaanderen" (op de laatste zondag van april) en geeft de Vlaamse Molengids uit. Tot slot werkt de vereniging mee aan verschillende activiteiten zoals de Vlaams-Brabantse contactdag en de provinciale molendagen. De werking van de vereniging steunt op provinciale werkgroepen.

Bron en meer info: www.levendemolens.be

1.2. Contacten - draagvlak

Onze *Erfgoedgemeenschap molenaars* (*Molenforum Vlaanderen vzw*, *Levende Molens vzw* en de aangesloten verenigingen) vertegenwoordigt vrijwel iedereen die in Vlaanderen met molens betrokken is (zie 3).

Op onze websites en op die van ETWIE werd een uniform online enquête met bevragingslijst opgenomen (zie 5/III, inmiddels offline gehaald).

In onze molentijdschriften, per e-mail (groepen en individuen) en op sociale media werd het project voorgesteld en opgeroepen de enquête in te vullen.

Dit alles resulteerde in 315 ontvangen antwoorden: ingevulde enquêtes (online en op papier), steunbetuigingen en aanbevelingen per brief, e-mail, telefoon en op sociale media.

Deze reacties zijn vooral afkomstig van het werkveld zelf (vrijwillige molenaars, moleneigenaars, (molen)gidsen, molenvorsers, landelijke, regionale en lokale molenverenigingen) maar ook van ruimere sympathisanten (heemkundigen, natuurvrienden, bioboeren en -bakkers, liefhebbers van oude technieken, kunstenaars).

1.3. Ondersteuning door een algemene erfgoedorganisatie

We werden/worden op permanente wijze en op een heel deskundige manier begeleid door ETWIE, *Expertisecentrum voor Technisch, Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed*.

De opstartvergadering met ETWIE ging door op maandag 16 december 2019, van 10u tot 12u, in het Industriemuseum, Minnemeers 10, 9000 Gent.

1.4. Motivatie van de aanvraag

Tot pakweg tachtig jaar geleden stonden boer of boerin met kar of kruiwagen aan te schuiven aan een van de duizenden water-, ros- en windmolens die Vlaanderen in die tijd nog telde. Wie eerst kwam, eerst maalde. In elk dorp herinnert een Molenstraat, een Molenkouter of een Molenbeek aan dat molenrijke verleden.

De molenaar was aanvankelijk een eenvoudige pachter en tegelijk het scharnierpunt tussen landman, bakker en belastingheffende overheid. Die las alle dagen de krant, was op de hoogte van de politiek, kon praten over de oorlogen alsof hij zelf had meegevochten, zegde zijn gedacht over de oogst, het dure leven, de koeien en natuurlijk de vrouwen. Met de stand van zijn wieken kon hij zelfs boodschappen overbrengen: een geboorte of een overlijden mededelen of een feest aankondigen.

Aangezien de molenaar bijna constant de lucht aftuurt, werd hij geprezen als een onfeilbaar weerprofeet. Hij rook en voelde weersveranderingen immers aan zijn meel of zijn eksterogen, hij hoorde het aan het schuifelen van de wind in de zeilen of hij smaakte het aan zijn pruimtabak. De molenaar was evenwel niet altijd populair. Op een banmolen mocht hij voor zichzelf en voor de heer een deel van het gemalen graan afhouden, en niet zelden liet hij zijn mouw "meescheppen". Om dat aan de boer niet te laten blijken, hanteerde hij geheimschrift of mulderslatijn. In de rij naar de biechtstoel stond hij dan ook helemaal achteraan.

Ook de producten werden diverser. Mout werd gemalen voor een tweede werk van barmhartigheid: met bier en jenever de dorstigen laven. Uit kool-, raap- en lijnzaad of zelfs (wal)noten werd voedzame olie geplet. Andere molens werkten op getijden, dreven blaasbalgen aan, legden polders droog, zaagden bomen tot planken, maakten papier uit lompen, zwingelden vlas ... of maakten groene stroom.

Als gevolg van een verwoestende wereldoorlog en de opkomst van diesel- en elektromotoren, die de kracht van de natuur overbodig maakten, vielen tientallen molens vanaf het tweede kwart van de 20ste eeuw stil. Ze verdwenen of raakten snel in verval. In zekere zin waren schilders de eerste "beschermers" van onze molens. Ze vereeuwigden ze in hun schilderijen, tekeningen, aquarellen en etsen. Met name Latemse schilders zoals Valerius De Saedeleer, de zogenaamde mystieke symbolisten, gaven na hun vlucht uit de stad in schilderijen van met molens verlevendigde Leielandschappen op een soms ontroerende wijze expressie aan hun heimwee naar een toen al bijna verloren gegane wereld op mensenmaat.

Eeuwen eerder wezen meesters zoals Bruegel en Bosch molens veel meer dan een landschapsbepalende rol toe. Molens worden in de beeldende kunst en de literatuur vaak voorgesteld als bindtekens tussen hemel en aarde, als symbolen van macht, van huwelijk en voortplanting, van hoop, van toekomst, van de voortschrijdende tijd en noeste vlijt. Op elkaar wrijvende molenstenen en de omvorming van graan tot meel ... roepen zelfs seksuele en erotische connotaties op. Veel molens - vooral in de steden - kregen tot de verbeelding

sprekende namen zoals *het Arendwijf*, *de Bordeelmolen*, *de Buck*, *de Craecke*, *de Duvelinne*, *de Gouds-blomme*, *de Grijsack*, *de Grote Dorst*, *de Helse Draecke*, *de Moorderigge*, *Potken pap*, *het Roerwijf*, *de Schudzak*, *de Sukkeleirsmolen*, *de Wijde kont* ... De molenaar, zijn vrouw en zijn dochter, zijn knecht en zijn kat pasten perfect in dit plaatje. Zij speelden de rol van verleiders, vrienden van de duivel of kwade geesten. Het is een onuitputtelijke bron van metaforen, symbolen en allegorieën.

Met de beoogde opname van het *Molenambacht in Vlaanderen* in de *Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Erfgoed* willen we het nog actieve ambacht versterken door hem een officieel karakter te geven. We blikken daarom graag terug op de boeiende geschiedenis van een ambacht dat tot ver in de 20ste eeuw welvaart bracht in Vlaanderen. Het loont meer dan de moeite om door de erkenning van de molenaars meteen ook de molens van allerlei slag als werkende monumenten in stand te houden.

De opname in de inventaris geeft een erkenning aan een belangrijk historisch ambacht, maar ook aan de huidige beoefenaars. Tot grote voldoening van vele toeristen, van de buurtbewoners en van al dan niet officiële erfgoedzorgers (Vlaams Agentschap Onroerend Erfgoed, provincie- en gemeentebesturen) laten ze ons historisch molenpatrimonium draaien. Hiermee houden ze hen in goede staat waardoor dure restauraties zoveel als mogelijk voorkomen worden. Op hun beurt zullen zij instaan voor de kennisoverdracht aan de toekomstige generaties.

Enkele quotes over molens en molenaars...

Vraag eens aan een kind om een typisch Vlaams dorp te tekenen. Het schetst dan zeker een kerk, enkele hoeves en een molen. Molens behoren nu eenmaal tot ons Vlaamse DNA.

Walter Van den Branden, Mola

Molenaars zwijns zijn gauwe vet.

Er is geen molenaarshaan of hij eet gestolen graan

Wie van de molen komt, brengt altijd nieuws mee naar huis.

Krimpemde winden en aftandse touwen zijn niet te vertrouwen.

Lieven Denewet, als update van: *Krimpemde winden en uitgaande vrouwen zijn niet te vertrouwen*

Ik wist niet dat de molen zo diep was doorgedrongen in 't binnenste van onze taal en dat er zoveel fabels en legenden, spreuken en gezegden rondhingen, dat er zelfs zoveel hartstocht zit in dat molenaarsvolk. Willem Vermandere

2. Immaterieel molenerfgoed

2.1. Naam van het erfgoed: Historisch molenaarsambacht in Vlaanderen

2.2. Beschrijving

In het oude graafschap Vlaanderen verscheen rond 1180 de eerste houten, draaibare windmolen ter wereld. Ooit werd met duizenden exemplaren ervan graan gemalen, oliehoudend zaad geplet, hout en steen gezaagd, polders droog gehouden, ijzer gesmeed, eikenschors gemalen voor de leerlooierijen, lakens gevold, kruiden gemalen,... Ze vormen samen met de water- en rosmolens een onmisbare schakel in onze voedselvoorziening waardoor de mensen zich met andere dingen konden bezig houden. Ze leverden eeuwenlang een aanzienlijke bijdrage tot onze welvaart. Ze waren letterlijk en figuurlijk de eerste motoren van onze economie. Enkele generaties terug verloren die historische molens hun economisch nut. Als waardevol erfgoed en als basis van onze welvaart verdienen ze te worden gekoesterd, zoveel mogelijk als levende werktuigen.

Het historisch molenaarsambacht vereist heel wat beroepskennis. Molenaars moeten een molen efficiënt en veilig kunnen bedienen en kleine onderhoudswerken kunnen verrichten. Ze moeten vertrouwd zijn met de geschiedenis van de molens, de juiste streekgebonden terminologie, de handelingen en gewoonten, historisch gebruikte materialen en gereedschappen, de volksgebruiken, de kennis van graansoorten en zaden en een boeiende geanimeerde rondleiding kunnen verzorgen.

Het molenaarsberoep werd vroeger van vader op zoon overgedragen. Nu worden in heel Vlaanderen tweejaarlijkse cursussen georganiseerd voor de opleiding als meester-molenaar of als molengids.

Molenaars speelden in onze samenleving een cruciale rol.

1. Ze stonden letterlijk in voor ons dagelijks brood dat vóór de komst van de aardappel ons basisvoedsel was. Het malen was de onmisbare schakel tussen de graanteelt en het brood.

2. Molenaars stonden tussen de landbouwers en de gezagsdragers. In de middeleeuwen was de bevolking verplicht om te malen op de molens van hun woongebied. Op het platteland was dat de banmolen van de heer, de abdij of de vorst. In de steden waren de molenaars verenigd in het molenaarsambacht, dat door de stadsmagistraat werd gecontroleerd. De banplicht werd geleidelijk doorbroken tot ze door de Franse revolutie definitief werd afgeschaft.

3. Een molenaar is een echte ambachtsman die jarenlang moet leren om zijn molen te bedienen op het ritme van de natuur, met aandacht voor de omgeving en techniek en in allerlei aspecten van veiligheid en onderhoud. Het werk van een molenaar bestond niet enkel in het malen van graan maar ook om vele andere nijverheden (zie hoger). Bij een windmolen regelt de molenaar de snelheid van de wieken door molenzeilen op de wieken te leggen in verschillende oppervlaktes volgens de windsterkte. Hij dient de molen recht in de wind te draaien (kruien) en veilig te stoppen (vangen). Bij een watermolen moet de molenaar het waterrad laten draaien door de sluisdeuren te openen. De stand van het water en de stroming zijn hierbij van groot belang. De molenaar moet overstromingen voorkomen en moet, bij een ligging van de watermolen op een bevaarbare waterloop, rekening houden met de scheepvaart.

4. Molenaars leerden hun vak van vader op zoon. Als kind hielp hij al met de eerste taken en werd hij gewezen op het gevaar van de molen (draaiende molenwieken en kamraderen). De oudste zoon was doorgaans de opvolger op de ouderlijke molen terwijl zijn jongere broers dienden uit te wijken naar een andere molen. Die stond meestal in een ander dorp om concurrentie met de ouderlijke molen te vermijden. Dit zorgde voor het ontstaan van molenaarsgeslachten over vele generaties heen, in een ruim verspreidingsgebied. Een studie uit 2019 toont de onderlinge verwantschap aan van ruim 2200 Vlaamse molenaars.

Door economische schaalvergroting en technische modernisering in de 20ste eeuw en ook als gevolg van zware oorlogsschade verdwenen vele traditionele wind- en watermolens. Hiermee verdwenen tegelijk de beroepsmolenaars op de historische molens: in geheel Vlaanderen zijn er thans nog slechts een tiental. Het ambacht was dus met uitsterven bedreigd.

2.3. Het belangrijkste aspect: voortzetting van de kennis en de uitoefening

Door economische schaalvergroting en technische modernisering in de 20ste eeuw en ook als gevolg van zware oorlogsschade verdwenen vele traditionele wind- en watermolens. Hiermee verdwenen tegelijk de beroepsmolenaars op de historische molens: in geheel Vlaanderen zijn er thans nog slechts een tiental. Het ambacht was dus met uitsterven bedreigd.

Dank zij de molenaarscursussen vanaf de jaren 1970 ontstond er een nieuwe categorie: de vrijwillige molenaars. Zij laten haast exclusief onze ambachtelijke molens draaien. Hierdoor houden ze onze molens in goede staat waardoor "harde" en dure restauraties zo veel als mogelijk voorkomen kunnen worden.

2.4. Betekenis van het erfgoed vandaag

Molenaars op werkende historische molens bieden uitgelezen educatieve mogelijkheden voor de huidige en komende generaties. Ze beheren de toepassingen van de meeste basiswetten van de klassieke mechanica (kinematica, dynamica, kinetica en sterkteleer) die immers werden uitgevonden of voor het eerst praktisch toegepast op historische wind- en watermolens. De ambachtelijke molen mag dan ook het prototype van alle technieken genoemd worden. De kennis en het begrip van deze toegepaste fysische wetten zijn dan ook zeer bevattelijk en aanschouwelijk daar aan te reiken.

De hedendaagse sterke hang naar eerlijke, gezonde korte-keten-voeding schept voor de historische molen en zijn molenaar een onvermoede herkansing.

2.5. Belang van het erfgoed

De molenaar bedient de moeder van alle technieken. Een molen is een reusachtige meccano. Ook kinderen zetten altijd grote ogen op tussen de raderen, riemen, touwen, spullen en kammen. De uitvinding van de haakse overbrenging of koppeling waardoor de draaibeweging niet enkel wordt gekanteld maar ook kan worden versneld door grote en kleine wielen in elkaar te laten draaien, was geniaal. Bovendien konden plots meerdere molenstenen of werktuigen tegelijkertijd worden aangedreven. Een fiets, een horloge en een auto zijn schatplichtig aan dit vernuftig bedenkfel. Molentechniek is een verhaal van constante evolutie. Water-raderen boetseerden beeklandschappen, nieuwe wieksystemen benutten beter de wind, getimmerde staakmolens evolueerden naar stenen windmolens.

De “herontdekking” van de mens- en milieuvriendelijke kracht van water en wind brengt weer velen op het pad naar de historische molen en de molenaar, die samen op het ritme van de natuur nog altijd het beste meel ter wereld produceren. Steeds meer mannen en vrouwen zijn zelfs zo gek van molens dat ze het vak aanleren om zelf molenstenen te doen zingen.

2.6. Voortbestaan van het erfgoed op basis van een uitgevoerde SWOT-analyse

Op basis van 315 ontvangen reacties (steunbetuigingen, aanbevelingen en vooral van de antwoorden op de enquête van het historisch molenaarsambacht in Vlaanderen (zie 5/III) werd een SWOT-analyse opgemaakt. Per punt zetten we vijf veel voorkomende/opvallende zaken in kaart wat goed en minder goed loopt.

2.6.1. Strengths

- het rijke molenverenigingsleven, zowel op landelijk, regionaal als lokaal niveau
- cursussen voor de opleiding van molenaars en gidsen, met veel deskundigheid, inzet en enthousiasme
- de vele enthousiaste molenaars die molens laten draaien en malen en in maalvaardige toestand houden
- de landelijke, regionale en lokale molendagen
- molenpublicaties: monografieën, tijdschriften, websites waaronder de molendatabase

2.6.2. Weaknesses

- vrijwillige molenaars worden te weinig ernstig genomen door sommige beroepsmensen
- ingekrompen subsidiepercentages waardoor vele molenaars geen maalvaardige molens meer hebben
- veroudering van de molenaars, te weinig instroom van jongeren
- afschaffing van de molendraaipremie voor molenaars in sommige provincies
- navorming voor molenaars

2.7. Kansen en uitdagingen van het erfgoed

Uit de SWOT-analyse (zie 2.6) merken we vijf veel voorkomende/opvallende kansen en uitdagingen op.

2.7.1. Opportunities

- molens zijn onlosmakelijk verbonden met molenaars: het ene waarborgt het andere
- molens meer inzetten in het toerisme, op beleving en als ontmoetingsplaats
- molens als historische landmarks (houten windmolens zijn ontstaan in het graafschap Vlaanderen)
- ambachtelijke molenaars als producenten van gezond en duurzaam basisvoedsel, daarom meer inzetten op randactiviteiten zoals bakken en molenwinkels met allerlei meelproducten
- molens als duurzame energiebronnen, zoals voor de opwekking van groene stroom

2.7.2. Threats

- molenaars worden steeds meer geconfronteerd met noodgedwongen stilstaande molens door uitblijvende werkzaamheden, wegens het sterk terugschroeven van de erfgoedpremie vandaar onze ijver voor een grotere onderlinge afstemming van initiatieven tussen de molenverenigingen
- molenaars draaien steeds meer met verstoorde windvang, door de afschaffing van de adviesbevoegdheid voor de vrijwaring van de omgeving
- het samenbrengen van onroerend en immaterieel erfgoed zodat molens en molenaars beter op elkaar afgestemd geraken
- de verhoogde instapleeftijd van de molenaarscursisten, vooral door de verhoogde pensioenleeftijd vandaar onze promotie bij jongeren o.a. via sociale media.
- het oubollig imago van molenaars, ook bij sommige cultuurdragers

Vijf antwoorden op: “Waar bent u in het bijzonder trots op?”

- *dat ik deel uitmaak van een fijne molenaarsploeg en bezoekers mag gidsen*
- *de goede samenwerking met het gemeentebestuur, zoals voor gereedschap*
- *dat ik minstens vijf bedreigde molens van de sloop hielp redden en enkele opvallende archiefvondsten kon doen, zoals over de eerste poldermolen*
- *dat ik als vrouw al meer dan 20 jaar draai op meerdere molens*
- *dat ik in mijn molen naast het malen van graan ook olie kan slaan*

3. Erfgoedgemeenschap molenaars: beoefenaars en betrokkenen

Onze *Erfgoedgemeenschap molenaars* (*Molenforum Vlaanderen* vzw, *Levende Molens* vzw en de aangesloten verenigingen), begeleid door het *Expertisecentrum voor Technisch, Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed (ETWIE)*, vertegenwoordigt vrijwel iedereen die in Vlaanderen met molens betrokken is.

Vroeger waren er in Vlaanderen duizenden molenaars actief. Ieder dorp had minstens één water- of windmolen; in steden waren er vele tientallen. Voor de graanmolens gold als stelregel: minstens één molenaar voor vijfhonderd inwoners. Thans resteren er in Vlaanderen op historische molens nog een tiental beroepsmolenaars en ruim driehonderd actieve vrijwillige molenaars. De meesten zijn werkzaam op windmolens.

De eerste vrijwillige molenaars kregen een opleiding van de laatste beroepsmolenaars. Sinds 1976 organiseren Vlaamse molenverenigingen molenaarscursussen, die bestaan uit een theorie- en praktijkgedeelte. Er wordt vooral belang gehecht aan de praktijk, met een stage-opleiding van minstens 100 uren op werkende wind- en watermolens. Sinds een vijftal jaar wordt ook een opleiding voor molengidsen voorzien voor diegenen die het praktijkgedeelte niet volgen. Molengidsen kunnen eveneens de kennis van het molenaarsambacht verwerven en overdragen, maar laten dus geen molens draaien of malen. Anderzijds worden praktiserende molenaars ook opgeleid in het gidsen en rondleiden van bezoekers.

Naast vrijwillige molenaars zijn er ook molenvorsers die onze molens en molenaars in de breedste zin van het woord bestuderen: geschiedenis, recht, economie, techniek, volkskunde, genealogie, erfgoedzorg, taalkunde.

De meeste vrijwillige molenaars en molenliefhebbers zijn gegroepeerd in molenverenigingen. Deze zijn gevormd per molen ("molenaarsploegen"), regio, provincie of geheel Vlaanderen.

Deze molenverenigingen:

- organiseren molenaarscursussen
- organiseren zelf of stimuleren publiekswerking rond molenerfgoed
- houden bijeenkomsten (netwerkmomenten, vormingen)
- organiseren groepsuitstappen naar molens in eigen of in andere regio's en landen
- zetten molententoonstellingen op
- houden themadagen
- organiseren plaatselijke, regionale of Vlaamse molendagen
- houden molenfeesten, waarvan de opbrengst dient voor het molenonderhoud
- ijveren voor molenbehoud
- voeren zelf onderhouds- en kleine herstellingswerken uit
- verrichten historisch, volkskundig en technisch molenonderzoek
- publiceren tijdschriften en monografieën over molens en molenaars
- beheren websites en databases. Zo wordt naast de al bestaande Vlaamse molendatabase, in 2020 een molenaarsdatabase gelanceerd

Molenmusea en -instellingen schenken veel aandacht aan de educatieve mogelijkheden rondom werkende historische molens. De toepassingen van de meeste basiswetten van de klassieke mechanica (kinematica, dynamica, kinetika en sterkteleer) werden immers uitgevonden of voor het eerst praktisch toegepast op historische wind- en watermolens. De historische molen mag dan ook de "moeder van alle technieken" genoemd worden! De kennis en het begrip van deze toegepaste fysische wetten zijn dan ook zeer bevattelijk en aanschouwelijk daar aan te reiken.

Molengroepeerings en vrijwillige molenaars zijn actief op sociale media (Facebook, Instagram, Twitter), waarin ze hun activiteiten aankondigen of rapporteren met foto's en filmpjes. Hierdoor worden ook jongeren aangetrokken die tot nog toe nog geen feeling hadden met het molen- en molenaarsgebeuren.

Onze molenaars staan garant om onze molens in goede staat te houden. Een stilstaande molen vervalt immers heel vlug. Het belang van draaiende molens wordt ook erkend door het Agentschap Onroerend Erfgoed, met de recente invoering van de notie "maalvaardige en publiek ontsloten molens". Deze kunnen genieten van een hogere erfgoedpremie. Deze notie is ingevoerd vanuit de visie dat molens, als reusachtige machines, in werking moeten blijven. Dat impliceert uiteraard de aanwezigheid van vakbekwame molenaars en de blijvende overdracht van hun vakkennis naar de volgende generaties.

4. Borgen: de zorg voor het historisch molenaarsambacht

4.1. Bestaande initiatieven

4.1.1. Het erfgoed beoefenen

- a. Openstellen van & draaien en malen met molens**, op regelmatige tijdstippen, vooral op weekend-dagen.

Honderden vrijwillige molenaars (oud en jong, mannen en vrouwen) en een tiental beroepsmolenaars, opgeleid door het volgen van molenaarscursussen die vanaf de jaren 1970 georganiseerd worden, laten onze ambachtelijke molens draaien en malen. Hierdoor houden ze onze molens in goede staat waardoor "harde" en dure restauraties zo veel als mogelijk voorkomen worden.

b. Molendagen

- Provinciale en plaatselijke molendagen, themadagen en molenfeesten
- *Molendag in Vlaanderen*, jaarlijks op de laatste zondag van april, georganiseerd door *Molenforum Vlaanderen vzw* en *Levende Molens vzw*
- Deelname aan *Erfgoeddag* (1ste zondag na de paasvakantie) en *Open Monumentendag* (2de zondag van september)

4.1.2. Archiefzorg - documenteren - onderzoek

Opsporen, verzamelen, ontsluiten, publiek toegankelijk maken, onderzoek, door:

a. Verenigingen en personen

- *Molenforum Vlaanderen vzw*
- *Levende Molens vzw*
- hun aangesloten leden-verenigingen
- *Stichting Levende Molens, Roosendaal* - met o.m. een grote fotocollectie, ook van Vlaamse molens
- collecties van personen, soms gedeponneerd in archief- en erfgoedinstellingen

b. Molenmusea en -centra (alfabetische volgorde)

- *Hertboommolenmuseum*, Molenkauter 9, 1760 Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (Roosdaal)
- *het MOT, Museum voor de Oudere Technieken* (met 2 watermolens), Guldendal 20, 1850 Grimbergen
- *Erfgoed site Mola Molencentrum*, Kasteel Puyenbrug, Puyenbrug 5, 9185 Wachtebeke
- *Molenmuseum Lommel* (met rosmolen), Hoeverdijk 11, 3920 Lommel
- *Molenmuseum Overpelt* (met windmolen), Breugelweg, 3900 Overpelt (Pelt)
- *Molenmuseum Sint-Amands*, Molendreef 45, 2890 Sint-Amands (Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedenschoon, KVNS)
- *Museum 't Aloam*, Edingseweg 401, 9500 Viane (Geraardsbergen)

c. Publicaties

- Representatieve studies over Vlaamse molenaars & molens:

- Bauters Paul, *Kracht van wind en water: molens in Vlaanderen*, Leuven, 1989.
- Bauters Paul, deels samen met Gerrit Pouw, *Van zadelsteen tot Zetelkruier. Tweeduizend jaar molens in Vlaanderen*, 3 dln., Gent, 1998-2002.
- Becuwe Frank, *In de ban van Ceres. Klein- en grootmaalterijen in Vlaanderen ca. 1850 - ca. 1950*, Brussel, 2009 (*Relicta monografieën*, 3).
- Bruggeman Jean, Coutant Yves & Denewet Lieven m.m.v. Buysse Raoul, De Craeke Frank, Deflo Eric, Demarée Jos, Devoldere Filip, De Waele Jozef & Havet Yves, *Travailler au moulin / Werken met molens*, ARAM Nord - Pas-de-Calais / Werkgroep West-Vlaamse molens, 1996, 200 p.
- Coutant Yves, *Middeleeuwse molentermen in het Graafschap Vlaanderen*, Tongeren, 1994 (*Werken van de Koninklijke Commissie voor Toponymie & Dialectologie*, 18)
- Coutant Yves, *Windmill Technology in Flanders in the 14th and 15th Centuries, Part 1: The external structures of early post and tower mills; Part 2. The moving parts of early post and tower mills*, The International Molinological Society (TIMS), 2001-2012 (*Bibliotheca Molinologica*, 16, 21).
- Coutant Yves, Debrabandere Frans, Denewet Lieven, Goeminne Luc, Jurgens Nico, Theuninck Alfons, Vanhoutte Herman, Vannoppen Henri, *Oliemolens in Vlaanderen*, Molenecho's, jg. 23, 1995, 3, p. 114-200 (*Themanummer* 8).

- Delcour Jan, *Zingende zeilen. 99 molenliederen* (boek + cd), Gent, 2009.
 - Denewet Lieven, "Ghy zult u byster backene ende de muelnaere rycke". *Klachten tegen een molenaar die te weinig meel afleverde*, Molenecho's, jg. 16, 1988, p. 194-200.
 - Denewet Lieven, *Honderd bespookte molens in Vlaanderen. Een verzameling molensagen van de kuststreek tot het Maasland*, Molenecho's, jg. 20, 1992, 3-4, p. 105-236 (Themanummer 6).
 - Denewet Lieven, *Familieboek Vlaamse molenaars. Ruim 2200 verwante molenaars, molenbouwers en molenvrienden*, Hooglede, Molenzorg Vlaanderen vzw / Brugge, Werkgroep West-Vlaamse Molens vzw, 2019, 68 p.
 - De Tier Veronique & Van Keymeulen Jacques m.m.v. Ryckeboer Hugo & Van der Sypt Kristien, *Woordenboek van de Vlaamse dialecten. Deel II. Niet-agrarische vaktalen. Aflevering 5. De molenaar*, 2 dln., Gent, 1990.
 - Devyt Christian, *Molenaarscijfers*, Biekerf, jg. 48, 1947, p. 67; jg. 49, 1948, p. 78; jg. 51, 1950, p. 65-67.
 - Devyt Christian, *De generaliteit van de Gort- en Boekweitmaalders te Brugge*, Biekerf, jg. 75, 1975, p. 259-276 (aangepaste en aangevulde uitgave in: Molenecho's, jg. 45, 2017, 4, p. 182-194).
 - Goublomme Alain, Minnaert Philippe, Verpaalen John, Verscheure Mireille e.a., *Molenland Vlaanderen, Deel 1. Historie verbeeld; Deel 2. Nu in beeld*, Horebeke, 2008.
 - Huys Paul, *Molens in veelvoudig perspectief. Verzamelde molinologische opstellen*, Gent, 1993.
 - Huys Paul, *Molen en molenaar te kijk gesteld. Molinologische opstellen II*, Gent, 1996.
 - Otte Els, Van den Branden Walter, van Royen Harry, *Molens in Vlaanderen. Technisch vernuft en vakmanschap*, Gent, Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, 2009.
 - Ronse Alfred, *De Windmolens*, Brugge, 1934.
 - Van den Bossche Karel, *De molenaar: een personage. Historische, maatschappelijke, culturele & economische benadering*, Molenecho's, jg. 42, 2014, 2, p. 78-107.
 - Van den Bossche Karel, *Van molen tot maalderij. Van molenaar naar maalder*, Molenecho's, jg. 38, 2010, 3, p. 128-139.
 - Van den Branden Walter, *Molenerfgoed. Een wereld van verbeelding. Symbool, metafoor*, Cultureel jaarboek provincie Oost-Vlaanderen, jg. 2008, Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2010, p. 39-45.
 - Van den Branden Walter, *De mythische molen. (Oost-Vlaamse) Molens in fabels, mythen, sagen en legenden*, Cultureel jaarboek provincie Oost-Vlaanderen, jg. 2012, Gent, Provincie Oost-Vlaanderen, 2014, p. 100-105.
 - Vindevogel Hector (alias Torie Mulders), Van Nuffel Henri & De Waele Jozef, *Vakknepen door en voor molenaars*, Molenecho's, jg. 36, 2008, 4, p. 197-219.
- Uitgaven door Levende Molens vzw

* Boekvorm

- *De toekomst van een verleden, Levende Molens in de provincie Antwerpen* (1997, Frans Brouwers, 32 p.)
- *Hondenmolens* (1999, Jan Delcour, 67 p.)
- *Lokerse molens* (2002, Roland Meyfroot e.a., 82 p.)
- *De Laarmolen* (2004, Jan Verheyen, vzw De Laarmolen met steun van Levende Molens, 208 p.)
- *Getijdenmolens in West-Europa* (2012 in samenwerking met Cultura 2000)

* Gratis brochures

- *Vlaamse Molengids* (overzicht van de werkende molens in Vlaanderen), (2016, 12 p.)
- *Granen en Molenweetjes* (2017, Frans Brouwers, 32 p.)

* Educatieve pakketten

- 3D pakket ten behoeve van blinden en slechtzienden (2003, i.s.m. Blindenschool Ganshoren)
- *Molen je mee*: educatief pakket voor de 2de graad van de basisschool (2017, in samenwerking met Erfgoed Noorderkempen en Erfgoedcel k.ERF, 34 p.)

- Uitgaven door Molenzorg Vlaanderen vzw

Naast de gewone, gevarieerde nummers van het tijdschrift *Molenecho's* (sinds 1973), komen ook uitgebreide themanummers voor. Zo kwamen al aan bod: de Vlaamse poldermolens, molenverhalen, volmolens, oliemolens, molenmakers, tredmolens, schipmolens, pompwatermolens, de bouwwerf-tredmolenkraan, het Vlaamse molenbeleid, watermolens en vistrappen, rosmolens, Vlaamse molenaarsfamilies (2019, samen met de Werkgroep West-Vlaamse molens vzw), het watermolencomplex op de Dijle in Mechelen (2020), de molens van de abdij van Ename (2021).

Zie hierna ook onder: "Websites over molens en molenaars"

d. Websites over molens en molenaars

- Websites van afzonderlijke molens. Voorbeeld: www.beddermolen.be (Beddermolen in Tongerlo)
- Websites van molenverenigingen, waaronder: www.levendemolens.be, www.molenforumvlaanderen.be, www.vlaamsemolens.com, www.molenechos.org
- Databases:
 - * Belgisch Molendatabase, met momenteel 8234 verdwenen en bestaande wind-, water- en rosmolens in het hele land, waarbij iedere molen zijn eigen webpagina heeft, bijgehouden door Molenzorg Vlaanderen vzw, www.molenechos.org
 - * Vlaamse Molenaarsdatabase, gepatroneerd door Molenzorg Vlaanderen vzw, online vanaf 2020 op www.molenechos.org

4.1.3. Communicatie

- * Folders en flyers (ook digitaal), aankondigingen & voorstellingen van:
 - molenaarscursussen (zie 4.1.6)
 - educatieve projecten (4.1.5)
 - molenroutes (4.1.4)
 - molendagen (4.1.1/b)
 - afzonderlijke molens met hun activiteiten
 - molenmusea en -instellingen met hun activiteiten (4.1.2/b).
- * Bekendmakingen via de algemene pers en sociale media
 - aankondigingen van publieksgerichte activiteiten
 - sensibiliseringsacties over bedreigde molens. Eenmaal een vervallen molen weer maalvaardig is, wordt er immers een nieuwe kans geschapen om het historisch molenaarsambacht plaatselijk weer tot leven te wekken.
- * Contacten met particulieren, overheden en instellingen
 - particuliere molenbezitters, collega-molenaars, molenmakers
 - gemeentebesturen (met een of meer molens in eigendom)
 - provinciebesturen (met een of meer molens in eigendom)
 - Vlaanderen: Expertisecentrum Technisch, Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed (ETWIE), Monumentenwacht Vlaanderen met provinciale afdelingen, Agentschap Onroerend Erfgoed
 - Federale Overheid: Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV)

4.1.4. Sensibilisering

- * Molenroutes per regio
 - Voorbeelden
 - *Grensmolengietersroute* met *Molenerfgoedapp* in Grenspark Kempen-Broek (wind- en watermolens in Belgisch- en Nederlands-Limburg), ontwikkeld door Molennetwerk Kempen-Broek.
 - *Oost-Vlaamse molenroutes: Zwalmvallei, Meetjesland (2), Vanaf de oevers van de Schelde (2)*, beschreven in: www.vlaamsemolens.com
- * Molententoonstellingen
 - Voorbeeld: talrijke thematische tentoonstellingen in *Erfgoedplaats Mola Molencentrum* - Wachtebeke.

4.1.5. Educatie

Educatieve projecten over molens en molenaars

Voorbeelden:

- *Kwieke molens* in regio Denderland en Herzele (Oost-Vlaanderen), ontwikkeld door Erfgoedcel Denderland en Erfgoedplaats MOLA Molencentrum
- 3D-pakket voor blinden en slechtzienden (2003, Levende Molens i.s.m. Blindenschool Ganshoren)
- *Molen je mee: educatief pakket voor de tweede graad van de basisschool* (2017, Levende Molens i.s.m. Erfgoed Noorderkempen en Erfgoedcel k.ERF, 34 p.)

4.1.6. Doorgeven

a. Cursussen voor de opleiding van molenaar en molengids

De molenverenigingen *Molenforum Vlaanderen vzw* en *Levende Molens vzw* organiseren afwisselend om de twee jaar een molenaarscursus, zodat er jaarlijks de gelegenheid bestaat om die te volgen. De cursus bestaat uit een theorie- en praktijkgedeelte, gevolgd door theoretische en praktische proeven die bij slagen het diploma van "Meester-Molenaar" of "Molengids" kunnen opleveren.

De tien theorielessen, gegeven door vakspecialisten, omvatten alle facetten van het molenaarsambacht: historie, techniek, weerkunde, graankennis, volkskunde, erfgoedzorg. Er wordt vooral belang gehecht aan de praktijk, met een stage-opleiding van minstens honderd uren op werkende wind- en watermolens. Er wordt ook een opleiding voor molengidsen voorzien voor diegenen die het praktijkgedeelte niet volgen. Molengidsen kunnen eveneens de kennis van het molenaarsambacht verwerven en overdragen, maar laten dus geen molens draaien of malen. Anderzijds worden ook praktiserende molenaars opgeleid in het gidsen en rondleiden van bezoekers.

b. Vormingsbijeenkomsten

Voorbeelden

- Over de voedselveiligheid, in samenwerking met het Federaal Agentschap voor de veiligheid van de voedselketen (FAVV) in 2018, hetgeen resulteerde in de brochure *Richtlijnen voor vrijwillige molenaars*, ook online te raadplegen op: www.molenforumvlaanderen.be/favv/folder%20MF-FAVV.pdf
- Over de nieuwe decreet- en regelgeving van onroerend erfgoed, in samenwerking met het Vlaams Agentschap Onroerend Erfgoed in het najaar 2020.

4.2. Actiepunten voor de toekomst

We continueren, mits de nodige aanpassingen en op basis van voortschrijdend inzicht, de thans goed werkende initiatieven, zoals die uitgebreid werden beschreven in 4.1.

We zetten ons de komende jaren tevens in op nieuwe initiatieven en op de punten (sterktes, zwaktes, kansen en uitdagingen) die voortkomen uit de door ons uitgevoerde SWOT-analyse (zie 2.6, 2.7). Op basis van veel voorkomende en opvallende antwoorden lichten we enkele actiepunten concreet toe.

4.2.1. Het erfgoed beoefenen

Verder zetten van het laten draaien en malen van molens op regelmatige tijdstippen, vooral tijdens de weekends maar ook in de - laatste tijd steeds zachter wordende - winters (uiteraard niet in extreme weersomstandigheden: zoals stormweer bij windmolens en overvloedige regenval met overstromingsgevaar bij watermolens).

Het uitvoeren van klein onderhoud door de molenaars (die hiervoor logistieke steun kan krijgen) en van groot onderhoud en restauraties door de eigenaars die hiertoe blijvend gebruik kunnen maken van erfgoedpremies voor beschermd onroerend erfgoed.

Verder inrichten van molendagen:

- Provinciale en plaatselijke molendagen, themadagen en molenfeesten
- *Molendag in Vlaanderen*, jaarlijks op de laatste zondag van april, georganiseerd door *Molenforum Vlaanderen vzw* en *Levende Molens vzw*
- Deelname aan *Erfgoeddag* (1ste zondag na de paasvakantie) en *Open Monumentendag* (2de zondag van september)

Onderlinge afstemming van initiatieven tussen de molenverenigingen, o.a. door meer onderlinge contacten, zoals dat al resulteerde in één "Molendag in Vlaanderen" op de laatste zondag van april. (Helaas diende de editie 2020 door de coronamaatregelen afgelast te worden).

IJveren voor het behoud en/of de verdere invoering van de draaipremie voor molenaars die zich hierdoor gestimuleerd voelen in hun rol als eerstelijnszorg van onze molens, door hen te laten draaien en kleine herstellingen zelf uit te voeren.

Uit de bekommernis "molens zijn onlosmakelijk verbonden met molenaars: het ene waarborgt het andere", pleiten we bij de Vlaamse Overheid voor een integratie en mogelijk zelfs samensmelting van de beleidsdomeinen "onroerend erfgoed" en "immaterieel erfgoed".

4.2.2. Archiefzorg - documenteren - onderzoek

- Zoeken naar bestemmingen van private molencollecties, vooral bij molenliefhebbers op leeftijd; opsporen van (bedreigde) archieven en collecties
- Komende projecten en studies over het historisch molenaarsambacht in Vlaanderen:
 - lancering Vlaamse molenaarsdatabase in 2020
 - studie over het historisch & socio-economisch profiel van de Vlaamse molenaars, door een analyse van de penningkohieren uit 1570-1580, bewaard in stads- en rijksarchieven.

4.2.3. Communicatie

Betere inschaling van het historisch molenaarsambacht en de molens in de actuele maatschappij:

- belang van duurzame energie, zoals molens ons dat al minstens 2000 jaar hebben getoond...
- gezonde voeding, vandaar het belang van nevenactiviteiten als baksessies en molenwinkels met een

gevarieerd aanbod van meelproducten

- socio-culturele & toeristische ankerplaatsen: trefcentra op fietsknooppunten, infoborden en QR-herkenning, molenapps, evenementen, tentoonstellingen, molenwinkels (zie hoger), hoekje met toeristische folders ...; watermolensites kunnen zich lenen tot gastenverblijfplaatsen of rustieke horecazaken op strikte voorwaarde dat het maalmechanisme intact en afgezonderd blijft en dat er nog effectief gemalen kan worden.

Actiepunten om te verhelpen aan de verhoogde instapleeftijd van de molenaarscursisten (o.m. door de verhoogde pensioenleeftijd) en om van hun vermeend oubollig imago ("molenaars met Bokrijksjaaltjes") af te stappen - trouwens twee veel voorkomende items in onze bevraging:

- communicatiecampagne uitwerken om ook de jonge en vrouwelijke molenaars extra in de kijker te zetten.
- jongeren bereiken door meer sociale media in te zetten.

4.2.4. Sensibilisering - bezorgdheden

Tentoonstelling en randactiviteiten *Naar molens kijken* in het Provinciaal Erfgoedcentrum Ename (Oudenaarde) in de lente van 2021 (was voorzien in 2020, maar uitgesteld door de coronamaatregelen)

Meer info op: <http://www.gidsenvlaamseardennen.be/?q=node/43>

Aangeven bij de overheden van de grote bezorgdheden bij onze molenaars

- a. dat zij vaak niet langer meer kunnen malen wegens mankementen aan hun molens, door de fel verminderde onroerendeerfgoedpremies (in vele gevallen gehalveerd tegenover 2010).
- b. dat zij vaak geconfronteerd worden met een sterk verminderde of gehinderde windvang, door het wegvallen van de adviesbevoegdheid van het Vlaams Agentschap Onroerend Erfgoed voor de vrijwaring van de molenomgeving. Deze bezorgdheden komen flink aan bod in onze SWOT-analyse.

4.2.5. Educatie

Het goedgekeurd project "De West-Vlaamse Molenbrigade", een samenwerking tussen Musea Brugge, de vijf cultureel-erfgoedcellen van West-Vlaanderen, de dienst Onroerend Erfgoed van West-Vlaanderen, ETWIE en Molenforum Vlaanderen vzw.

Drie doelen staan voorop: een netwerkmoment voor West-Vlaamse molenaars, een "oral history"-traject rond West-Vlaamse molenaars en het molenaarsambacht en de ontwikkeling van een educatief project voor de tweede graad van het lager onderwijs rond de werking van molens. Vijftien West-Vlaamse molens nemen er aan deel.

Het project realiseert een mooie verbinding van erfgoed, educatie en actualisering en doet dat in een hecht en breed samenwerkingsverband. Het project wordt afgerond tijdens de Erfgoeddagen van 24 en 25 april 2021. Het ontwikkelde materiaal blijft daarna herbruikbaar.

4.2.6. Doorgeven

- Verderzetting van de cursussen voor de opleiding van molenaars en molengidsen, met grotere aandacht voor de praktijk
- Navorming, zoals met het houden van praktijkdagen op specifieke molens.
- Molentijdschriften als een permanente infobron over allerlei aspecten (geschiedenis, recht, economie, techniek, volkskunde, genealogie, taalkunde, erfgoedzorg, ...) van het molen- en molenaarsgebeuren.
- Sociale media, in het bijzonder voor allerlei actualiteiten.

Bijzonder trots op...

de cursus voor de opleiding van molenaar en molengids: de vakopleiding die bestaat uit een theorie- en praktijkkluk, met - voor de molenaars - minstens honderd uren stage op een werkende wind- en watermolen. In de praktijk is deze opleiding het enige doorgeefluik van het molenaarsambacht geworden.

5. Bijlagen

I. Persinterviews met vrijwillige molenaars

4 OOSTENDE WESTHOEK VRIJDAG 30 AUGUSTUS 2019

Zestienjarige maakt droom waar en mag zich binnenkort meester-molenaar noemen "Het begon allemaal met een wasmachine. Als baby kon ik daar uren naar kijken"

WESTENDE

Louwis Legon uit Westende krijgt de eer de jongste meester-molenaar in West-Vlaanderen te zijn. Hij rondt deze dagen met succes zijn stage af.

DANY VAN LOO

Neen, voetbal en basket zijn niet zozeer aan hem besteed, maar als je over molens praat dan beginnen de ogen van de zestienjarige Louwis Legon uit Westende te stralen. De jongeman heeft zijn hart verpand aan het molenaarswerk en krijgt over enkele maanden zijn diploma van meester-molenaar. Dat maakt hem meteen de jongste molenaar in West-Vlaanderen. In zeggende dat het allemaal begon met een wasmachine.

"Het mag vreemd klinken, maar als baby kon ik uren zitten uren naar dat draaiende toerel", gaat Louwis glimlachend in start. "Ik raakte daar danig voor gefascineerd. Sindsdien in draaiende voorwerpen, en

Louwis Legon uit Westende mag binnenkort de titel van jongste meester-molenaar in West-Vlaanderen dragen.

niet het minst de wieken van een molen mij blijven boeien. Toen ik vier jaar was, nam mijn

opa Luc Tavernier mij voor de eerste keer mee naar de Oostmolen in Gistel. Dat was in

2007. Dat maakte een enorm indruk op mij. Die passie voor molens ben ik sindsdien nooit meer kwijtgeraakt."

Diploma

De fascinatie werd een passie en bijna wekelijks trok Louwis op zondag naar de Oostmolen in Gistel, waar hij heel wat praktische voorkennis opdeed. "Toen heb me daar op vijftienjarige leeftijd kunnen inschrijven voor de cursus meester-molenaar. Normaal moet je daar zestien voor zijn, maar dankzij mijn eerder opgedane ervaring ging dat toch. De cursus houdt naast theorie ook honderd uur stage in, en die ben ik nu volop aan het afwerken."

Of hij er later zijn beroep van zal maken? "Dat zou ik heel graag willen, maar dat is in ons land quasi onmogelijk. Ik volg de richting wetenschappen- en ingenieur in Pegasus Oostende en waar dat mij zal brengen zien we wel. Maar de passie voor molens zal er altijd zijn."

Rebecca Vanysacker:

"Als restauratie-architecte kom ik elke dag in aanraking met historische gebouwen, oude technieken en ambachten. Het feit dat de Oostmolen van Gistel maar enkele straten van mijn ouderlijke thuis staat zal ook wel bijgedragen hebben tot mijn passie voor deze bouwwerken. Molens zijn prachtige gebouwen, maar helaas is de kennis ervan meer en meer aan het verdwijnen.

Door actief in de molenwereld bezig te zijn en de kennis van de vele molenaars te delen op mijn Youtube-kanaal probeer ik dit stukje geschiedenis in leven te houden. Ondanks dat het een mannenwereld is sta ik als vrouw mijn mannetje in de enthousiaste groep molenaars van de Oostmolen." (www.gistelsemolens.be)

MALLE, PULDERBOS

16-jarige leerling elektriciteit legt met succes examen af en gaat nu voor diploma watermolenaar

Joppe, de jongste molenaar met een diploma

Joppe De Schutter (16) uit Oostmalle is sinds zondag de jongste windmolenaar van het land. Zondag legde hij met succes zijn praktijkexamen af. In zijn theorie slaagde hij al eerder. Joppe helpt al sinds zijn achttienste op de windmolen van Pulderbos.

Wie op zondag een bezoek brengt aan de windmolen van Pulderbos, weet dat vaste molenaar Ludwig Lenaerts er al jaren kan bogen op trouwe helper Joppe De Schutter. Joppe mag zich sinds zondag nu zelfs een gediplomeerde windmolenaar noemen. Zestien jaar is de minimumleeftijd om deel te mogen nemen aan het molenaarsexamen. Wat Joppe gepresteerd heeft, is dus echt wel uitzonderlijk.

"Op mijn achtste kwam ik met mijn ouders naar de molen van Pulderbos kijken", vertelt de leerling elektriciteit. "Ik raakte gefascineerd door de techniek. Hoe de kracht van de natuur zo'n heel raderwerk in gang kan zetten, blijf ik nog altijd knap vinden."

Graansoorten

Je moet minstens honderd stageuren op een windmolen hebben voor je je praktisch examen mag afleggen. "Ik zat al aan tweehonderd stage-uren. Mijn theoretisch examen had ik in april al afgelegd in het provinciaal domein De Halve Maan in Diest, waar ook alle theorielessen plaatsvinden. We kregen honderd meerkeuzevragen, onder meer over wieskeystemen, molentypes, geschiedenis en graansoorten. Je moet minimaal 60% halen om te slagen voor de theorie. De punten worden niet meegeteld, maar ik kreeg wel het nieuws dat ik geslaagd was voor mijn theorie."

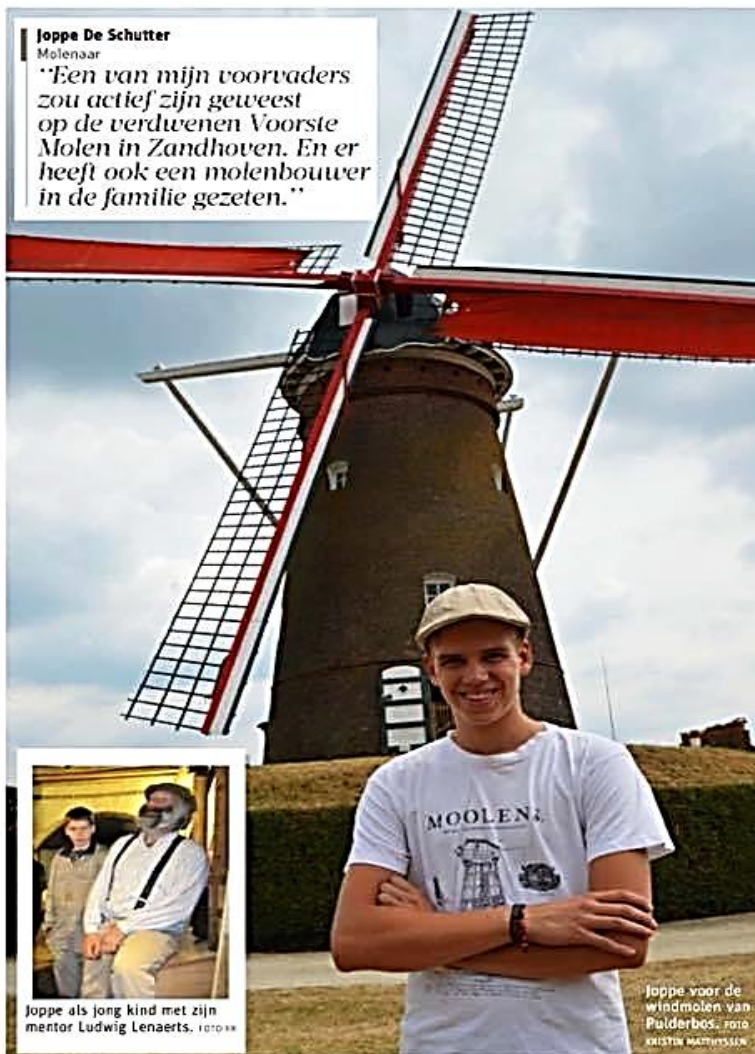
Afgelopen zondag stond dan het belangrijke praktijkexamen op het programma in de Scherpenbergmolen in Westmalle. De examinatoren waren Frans Brouwers, de voorzitter van de vzw Levende Molens, en Jef De Walsche, een van de vaste molenaars van de Scherpenbergmolen.

Noorderwind

"De examinator had veel oog voor mijn kennis van het weer en de veiligheid. Twee heel belang-

Joppe De Schutter
Molenaar

"Een van mijn voorvaders zou actief zijn geweest op de verdwenen Voorste Molen in Zandhoven. En er heeft ook een molenbouwer in de familie gezeten."

Joppe als jong kind met zijn mentor Ludwig Lenaerts. 1070108

Joppe voor de windmolen van Pulderbos. FOTO KRISTIN MATTHYSEN

rijke zaken op een molen. Ik had zondag geluk, want er stond noorderwind, een vrij constante en rustige maalwind."

Joppe moest de Scherpenbergmolen opzeilen. "Dan is het belangrijk om zelf te bepalen hoe snel je de molen wil laten draaien. Door het droge weer heb ik ook de houten spieën van het raderwerk gecontroleerd, want hout durft te krimpen bij droog weer. Ik moest ook laten zien dat ik bij het malen meel van goede kwaliteit kon afleveren en intussen de weersomstandigheden buiten in de gaten hield. Om 13u startte het examen en om 15u vertelden Frans Brouwers en Jef De Walsche dat ik geslaagd was."

Joppe mag zich nu de jongste windmolenaar van België noemen. "In Wallonië worden geen opleidingen meer gegeven. De opleiding tot molenaar in Vlaanderen wordt tweemaal georganiseerd. Bij de start van mijn opleiding waren we met 36 kandidaten en ik denk dat er uiteindelijk zo'n tien zullen slagen. In mijn cursus zaten best nog wat dertigers, maar kandidaat-molenaars zijn vaak gepensioneerd die een nieuwe hobby zoeken."

Binnen enkele maanden gaat hij ook nog zijn examen voor watermolenaar afleggen op de watermolen in Grobbendonk.

Gaan met dat graan!

Om zijn examen te vieren, ging hij zondag met zijn familie iets drinken in Het Molenhuis in Pulderbos. De felicitaties stromen toe. *Gaan met dat graan!*, stuurde al iemand. En nu? "Waarschijnlijk ga ik hier op de windmolen in Pulderbos samenwerken met Ludwig Lenaerts. Wij draaien elke zondag van 13 tot 18u, winter en zomer. Het zou kunnen dat er ook nog De Slagmolen in Lille bijkomt."

Joppes roots liggen in Pulderbos. "Mijn grootvader Eduard heeft altijd op de Roosten gewoond. Hij kwam hier weleens meel halen. Een van mijn voorvaders zou actief zijn geweest op de al lang verdwenen Voorste Molen in Zandhoven. Dat was nog een houten molen. En er heeft ook een molenbouwer in de familie gezeten."

KRISTIN MATTHYSEN

II. Enquête en steunbetuigingen door individuele molenaars

Enquête historisch molenaarsambacht

Op papier en online, via www.etwie.be en de websites van de molenverenigingen (inmiddels offline gehaald).

De *Erfgoedgemeenschap molenaars* (Molenforum Vlaanderen vzw, Levende Molens vzw en de aangesloten verenigingen) bereiden onder begeleiding van het *Expertisecentrum voor Technisch, Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed (ETWIE)* een dossier voor met als doel het "historisch molenaarsambacht in Vlaanderen" te laten opnemen in de *Inventaris Vlaanderen voor het Immaterieel Cultureel Erfgoed*. Op die inventaris staan ondertussen meer dan 50 'elementen' die verband houden met tradities, gewoontes, muziek en podiumkunsten... of ambachten en technieken (zoals "Kant maken in Vlaanderen", "Klompencultuur", ...).

De resultaten van deze enquête worden gebruikt om het dossier, dat vóór 15 april 2020 ingediend wordt, vorm te geven.

Dank alvast voor het invullen van deze enquête. *Vereist

Hoe bent u bij het historisch molenaarsambacht betrokken? *

Waarom is het belangrijk dat het historisch molenaarsambacht erkend wordt als immaterieel erfgoed? *

Immaterieel erfgoed gaat om kennis en vaardigheden die in de handen en de hoofden van mensen zitten, en die van generatie op generatie worden overgedragen.

Waarom is dit erfgoed voor u persoonlijk belangrijk? *

Waarom is het historisch molenaarsambacht belangrijk voor de maatschappij vandaag? *

Welke huidige initiatieven rond het historisch molenaarsambacht moeten zeker behouden blijven? *

Dit kan onder meer gaan over: het uitoefenen van het ambacht, archiefzorg, documenteren, onderzoek, communicatie, opleiding, andere...

Welke nieuwe initiatieven moeten zeker georganiseerd worden om de toekomst van het ambacht te verzekeren? *

Dit kan onder meer gaan over: het uitoefenen van het ambacht, archiefzorg, documenteren, onderzoek, communicatie, opleiding, andere...

Wat doet u nu zelf al voor het historisch molenaarsambacht? *

Bijvoorbeeld: onderzoek, rondleidingen, malen...

Wat wilt u in de toekomst doen voor het historisch molenaarsambacht? *

Waar bent u in het bijzonder trots op? *

Naam en voornaam *

Contactgegevens * Vul mail of telefoonnummer in

Voorbeeld van een ingevulde enquête

Hoe bent u bij het historisch molenaarsambacht betrokken?

Als initiatiefnemer tot restauratie van molens. Als vorser naar geschiedenis van molens en hun streekkenmerken en -verschijning. Als verwant met voormalige molenaars en hun familie. Als gediplomeerd vrijwillig molenaar op twee stenen windmolens.

Waarom is het belangrijk dat het historisch molenaarsambacht erkend wordt als immaterieel erfgoed?

Sinds 1970 is er verhoogde belangstelling voor molens en het molenaarsambacht in al zijn facetten. Dit gebeurde op een ogenblik dat er nog rasechte molenaars en molenmakers in leven waren en in hun natijd een bijdrage leverden aan de instandhouding of consolidatie van de molenkennis doe op dat moment nog van vader op zoon werd overgedragen.

Nu, vijftig jaar later, zijn nagenoeg alle lotgenoten en ervaringsdeskundigen overleden. Degenen die heden de belangstelling voor molens aanwakkeren hebben de voorgaande jaren nog een deel van deze molentraditie overgenomen, helaas niet alles. Vele kennis is geheel of gedeeltelijk verloren gegaan. Wat NU nog gekend en geweten is en beleefd wordt is absoluut nodig in stand te houden. Het overleven van de bijna 2000 jaar molenkunde is de inzet.

Waarom is dit erfgoed voor u persoonlijk belangrijk?

Ik ben van jongs af aan gefascineerd door molens, vooral windmolens, specifiek ook nog met een voorliefde voor stenen molens. Ik heb daar geen verklaring voor, tenzij dat dit ook via de genen werd doorgegeven. Ik was vier jaar oud toen mijn grootvader zaliger een houten molentje bouwde voor mij, een vrije kopie van een verdwenen molen in Moorsele, een molen waar precies hijzelf vóór de eerste wereldoorlog graag naartoe ging.

Waarom is het historisch molenaarsambacht belangrijk voor de maatschappij vandaag?

Kennis, traditie, cultuur, respect zijn allemaal waarden die in het molenaarsambacht verenigd zijn. In een tijd van sociale media, digitalisering en vanzelfsprekende issues torent het molenaarsambacht uit boven het tijdelijke van dit alles. Het molenaarsambacht herinnert aan het feit dat de morbiditeit van de mens nog steeds 100% is. De tijd blijft, maar de mens gaat voorbij. Maar het molenaarsambacht blijft bestaan. Het is geen optie dit naar de vergetelheid te dringen. De molen komt overal voor, in geschriften, kaarten, schilderijen, foto's. Niet weg te denken dus.

Welke huidige initiatieven rond het historisch molenaarsambacht moeten zeker behouden blijven?

Zonder twijfel: het organiseren van molen(aars)cursussen, niet alleen voor diegenen die zich de techniek wensen eigen te maken, ook voor diegenen die bereid zijn hun interesse voor molens bij te schaven en zich te verdiepen in geschiedenis, evolutie, kortom in alle facetten van de molen. Het is niet steeds evident om enkel vrijwillig molenaars op te leiden, gezien de manier waarop wij 'tijd' beleven en manipuleren. We moeten meer mensen rond molens verzamelen, de molen zien als een trefpunt voor de lokale gemeenschap of de omwonenden.

De tijd dat molens statische, geïsoleerde, geïdealiseerde, geromantiseerde bouwsels waren moeten we achter ons leggen. Molens moeten terug beschouwd worden als vanzelfsprekend, als bindmiddel onder mensen. Net op de manier zoals vier generaties voordien over molens werd gedacht.

Deze attitude ontbreekt nog in Vlaanderen. In Nederland neemt de belangstelling voor het volgen van cursussen af (wegens de veeleisende opleiding) maar anderzijds wordt de Nederlander zich meer bewust van 'de molen als symbool'. Vandaar de toename van het molenbestand in Nederland de afgelopen twintig jaar. Reden: de molen geeft hen identiteit in de dorpsgemeenschap. Ook hier moeten we anders naar molens leren kijken, niet alleen naar de beschermde exemplaren, niet alleen naar hun verankerde standplaats, maar ook naar hun potenties naar de toekomst, als ambachtstrefpunt en baken voor de leefgemeenschap. De molen moet terug zijn 'socio-economische' rol vervullen.

Welke nieuwe initiatieven moeten zeker georganiseerd worden om de toekomst van het ambacht te verzekeren?

Een omslag in de beoordeling van molens, zowel naar restauratiemiddelen, -technieken, maar ook naar functie, mogelijkheden, gebruik. Ik bedoel hierbij niet 'herbestemming', wel complementaire activiteiten, zoals lezingen, doe-activiteiten, (kinder)theater, buurtwerk, zomerbar, enz.

Erfgoed is - zeker wat de 'behandeling' van molens betreft - te academisch geworden en beperkt zich nu hoofdzakelijk tot debatten tussen ontwerpers, architecten en mensen die zich het etiket 'deskundig' toe-eigenen, met erfgoedzorgers die weliswaar goed gemeend, afstand houden en zich nestelen in een cocon van onfeilbaarheid.

Molenzorg is geen officiële discipline waar enkel mensen met het juiste diploma een woordje over te zeggen hebben. Geen duidelijker ambacht dat gevormd werd door 'de school van het leven' dan het molenaarsambacht!

Wat doet u nu zelf al voor het historisch molenaarsambacht?

Door omstandigheden de laatste 18 maanden helaas niet meer als 'vrijwillig molenaar' (wie geeft me een nieuwe molen?), wél steeds als gedreven en bezield molenkenner waarbij ik graag mijn informatie met iedereen deel.

Verder als auteur van verschillende molenartikelen, waarvan sommige al gepubliceerd werden in de specifieke molenpers, maar ook vele notes/papers die nog niet afgewerkt zijn.

De laatste tien jaar ook als vorser naar niet meer bekende molen(streek)kenmerken, zowel inwendig als uitwendig. Dit vertaalt zich o.a. in de identificatie van onbekende molenfoto's na uitwisseling van informatie met andere molenvorers.

(Zelfs na de verschijning van de herdruk van het boek 'Molens van de frontstreek' van John Verpaalen in 2019 werden opnieuw een paar tiental foto's thuisgebracht!)

Wat wilt u in de toekomst doen voor het historisch molenaarsambacht?

Zoals ik bezig ben, maar graag ook weer als vrijwillig molenaar en gids.

Waar bent u in het bijzonder trots op?

Als kind in 1974 op 9-jarige leeftijd pleitte ik bij de burgemeester en de schepenen voor de restauratie van 'Vanbutseles molen' in Wevelgem, toen in haveloze toestand. Als bedanking kreeg ik een afdruk van het restauratieplan.

Maar ook de uitwendige en gedeeltelijke inwendige restauratie van de (oorlogs)ruïne van de stenen windmolen 'Grote Macht' in Moorsele. Ooit nam ikzelf hiertoe het initiatief en samen met de hulp van vele anderen werd het project in de periode 1993-2005 gerealiseerd. De restauratie kostte ca. 550.000 euro en betekende bijna het faillissement voor de molenvereniging, omdat het eigen aandeel verhoogd werd met ruim 25.000 euro onvoorziene kosten.

Herman Vanhoutte, Wevelgem

Voorbeelden van steunbetuigingen per e-mail

Van: Jozef Nijs. Verzonden: vrijdag 31 januari 2020 13:59

Ik zou het heel fijn vinden mocht het historisch molenaarsambacht worden erkend als immaterieel erfgoed.

Jos Nijs
Vrijwillig molenaar Leyssensmolen in Lommel

Van: Erik Van Hemelrijck. Verzonden: donderdag 30 januari 2020 16:40

De erkenning van het historisch molenaarsambacht als immaterieel erfgoed zou een heel goede zaak zijn. Ze kan helpen om de opleiding tot meester-molenaar een boost te geven. En op die manier belangstellenden de nodige opleiding te geven om onze water- en windmolens die historische monumenten zijn voor altijd aan het draaien te houden.

Erik Van Hemelrijck, Linda De Wit.
Eigenaars, molenaar en molengids, Oyenbrugmolen Grimbergen.

Van: Wilfried Van Rossen. Verzonden: donderdag 30 januari 2020 15:41

'Ik zou het heel fijn vinden mocht het historisch molenaarsambacht worden erkend als immaterieel erfgoed'

Wilfried Van Rossen, Denderleeuw
Provinciaal molenaar op de Fauconniersmolen in Oordegem

Van: Artemeersmolen. Verzonden: woensdag 29 januari 2020 14:53

Vanmorgen viel het laatste nummer van uw blad in de bus en mijn oog viel op het artikel over het molenaarsambacht. Graag een paar voetnoten bij het onderwerp. Geheel in eigen naam, maar mogelijk met wat denkstof.

Het "ambacht van de molenaar", aldus "ambachtelijk molenaar". Hiermee sluiten we de operator in de bloemfabriek even buiten, want deze heeft een fundamenteel ander beroep dan de zelfstandig ondernemer die men *molenaar* noemt.

Indien het beroep als ambacht wordt voorgedragen is het mijns inziens belangrijk aandacht te besteden aan de kennis die iemand moet beschikken voor het beroep/ambacht dat in aanmerking wordt genomen. Een molenaar is namelijk veel meer dan iemand 'die aan de maalbak staat' ...

Als beroeps(wind)molenaar ben ik - en de andere die op één hand te tellen zijn - verplicht om van veel markten thuis te zijn. Binnen mijn job heb ik een deel van de kennis van een akkerbouwer als het gaat over granen en graanteelt. Je moet een deel van de kennis hebben van de bakker, want dat is uw klantenbestand. Je moet een deel kennis hebben van de boer, want veevoeders zijn een deel van de afzet. Naast molenaar ben je dan nog eens dagelijks bezig met prijzen op vlak van inkoop en verkoop, dus economie is een groot deel van uw kennis (want van gratis of verlies kan je niet eten). Daarnaast is een goede kennis op technisch vlak ook nodig (dus je bent een beetje molenmaker) want je machine moet iedere dag blijven draaien.

In se is een molenaar die machinaal op zelfstandige basis werkt ook een ambachtsman. Zo komt in mijn ogen een molenaar op een kleine ambachtelijke motormaalterij - zoals de Flietermolen van Tollembeek (Galmaarden) - in aanmerking, maar een werknemer bij AVEVE niet.

Het lijkt mij belangrijk daar aandacht aan te besteden. Een ambacht in stand houden "zoals het was" of toch zoveel mogelijk "zoals het hoort" is in deze fundamenteel. Voor wie het "Modern Molenleven 2.0." van molenaar Willem Roose kent: ik kan die visie enkel maar onderschrijven...

Mike Ekelschot, zaakvoerder/molenaar FLOURPOWER.be - biologisch windmaalbedrijf de Artemeersmolen, Artemeersstraat 14a, 9880 Poeke (Aalter)

Van: Michel Christiaens. Verzonden: woensdag 29 januari 2020 16:24

Maar mijn mening is het een goed idee om het historisch ambacht van molenaar te laten erkennen als immaterieel erfgoed.

Michel Christiaens
Molenaar/molengids Klepmolen Balegem (Oosterzele)

Van: Rudi Niessen. Verzonden: woensdag 5 februari 2020 14:02

Ik zou het super en billijk vinden mocht ook het historisch molenaarsambacht worden erkend als immaterieel erfgoed.

Rudi Niessen
Vrijwillig molenaar op de Roomanmolen in Sint-Pauwels (Sint-Gillis-Waas)

EPILOOG

Molenaars en de wind: ervan leven, maar ook ermee afrekenen...

We hopen met ons allen - zeker in deze onzalige coronatijden - op voorspoedige wind. Nu hebben we helaas te kampen met hardnekkige tegenwind. Ook in normale tijden lopen we wel eens met de kop in de wind of draaien we mee met de wind volgens het ons uitkomt...

Aan dit alles ontsnappen molenaars zeker niet. Meer zelfs, ze ondergaan letterlijk de deugden en ondeugden van de wind. Mulders leven van de wind: bij goede wind is hun broodje gebakken, maar bij stormwind kan hun molen "door de vang" gaan. Aangezien de rem- of vangband nog rondom het snel-draaiend vangwiel op de molenas gespannen ligt, kan door de wrijving brand ontstaan.

Molenaar Hector Vindevogel, alias Torie Mulders, op de trap van zijn Bergmolen in Tiegem, vlak vóór het omtrekken op 29 augustus 1936 voor de verfilming van "Het kwade oog" naar een scenario van Herman Teirlinck. Velen - en niet in het minst de molenaar zelf - betreurden achteraf deze sloop. Het inspireerde Streuvels in 1940 tot het schrijven van zijn roman "De terechtstelling van een onschuldige".

Foto Frank Lateur (Stijn Streuvels), 1936 (coll. Letterenhuis Antwerpen, Archief Stijn Streuvels).

Als voorbeeld geven we het wedervaren weer van Hector Vindevogel (Tiegem, 1883-1961), beter bekend onder zijn roep- en schrijversnaam Torie Mulders. Hij was molenaar op de eeuwenoude Bergmolen boven op de Tiegemberg en stond bekend als de filosoof van zijn dorp. Hij was goed bevriend met - en was zelfs inspirator van - schrijver Stijn Streuvels.

In *De Mulderstiel* ^(°) beschrijft Torie Mulders in sappig zuid-West-Vlaams hoe zijn staakmolen in 1911 *met de steert* [staart] *in den wind, averechts* [omgekeerd] draaide, nadat de wind plots van het zuidoosten naar het noorden was gekeerd: "*Verdoemd! De wind slaat weg*". *Met behulp van het peerd en dreumen van mensen* kregen ze de molen eindelijk *te winde* en was hij van zijn ondergang gered. Om de passage te begrijpen is zowel kennis van de streektaal als van het molenaarsambacht vereist. Maar willen we het ambacht "borgen" voor de toekomst, dan is het zeker de moeite waard om het stukje te ontleden, te koesteren én om de nieuwe molenaars op de gevaren te wijzen... (L. Denewet)

Hoe ge met tegenover elkander loopende windvlagen kunt afgevangen zijn, is mij in 't jaar 1911 voorgekomen.

Op de weerdie van tiene tellens liep er een balke van West tot Oost, daarboven woelden donker en bleeker wolken dooreen en 't zag eruit als rolden en bolden ze over elkander en schrobbelden ze om eerst los, en weg en aan te komen.

- Er zit wind in Louis [molenmaker Louis Verellen], en ik ging in 't gat voelen of de wind niet zuidweerd aftrok.

Ik gevoelde hem blazen met stormgeweld, vlak in mijn wezen, uit het Zuid-Oosten, zonder afwijken geen duimbreed, en dan Louis achter mij in 't deurgat:

- Verdoemd! de wind slaat weg...

Ik keerde mij om, en daar kreeg ik uit het Noorden de wind in 't gezicht.

Ik stak d'achtermeulen dicht en met het zet was ik beneën met Louis achter mij, maar daar beleefde ik iets dat mij met verbazing sloeg: van tusschen de teerlingen, vlak over den dam dat het gers ervan plat naar ons streek, kwam de wind op ons lijf gebonsd met een geweld dat van hevigheid tot hevigheid toenam; boven ons ruischte de Noordenwind en beukte op het kot met zulk ijzelijk hurten, dat 't mij dochte de molen over de kop te zien tuimelen.

Ze wrong als een plooiende widowwisse, wiegde wat over en 't weer, 't gewand begon te zwalpen, en wat wij ook deden om ze op snee te krijgen, ze wilde niet weg, gewipt als ze stond, en gespannen op haren zetel tot afbrekens toe - anders kon ik ze gansch alleen, met mijnen rug tegen den steert geleund, gelijk waar en wanneer te winde steken - de trapzulle, die anders dichte op den grond sleepte, was nu meer dan eenen voet opgelicht, en terwijl wij daar nutteloos ons lijf afbeulden om ze uit dien stand te krijgen, begon de molen averechts te draaien; 't begon met korte snokken en ik hoorde het gegrol van de steenen en ik hoopte dat zij geen toer zoude rond geraken, maar de wind groeide lijfsgenadig en de molen draaide, de kammen van 't vangwiel kadatterden in de spillen van de lanteern van de achtermeulen, die niet meedraaide.

De molen spon uit!

Boven loopen, uitlichten, de lanteern uitsnukken en weerom den trap afvliegen, duurde niet langer dan ik het vertellen kan.

Intusschen waren moeder, mijn zuster en de smid uit het gebuurte bijgekomen, maar wat wij ook deden met vereenigde krachten, de molen bleef pal met de kop in 't Zuid-Oosten, den steert in de wind, averechts draaien.

Door den wind en den striemenden regen zagen wij de Kluiemolen te Kaster denzelfden gang gaan, maar het hielp ons niet verder.

Dan, met behulp van het peerd en dreumen van mensen, kreeg ik de molen eindelijk te winde en als ik, alswanneer de vlaag gestild en alles voorbij was, op de steenzolder kwam, vond ik achttien kamkoppen uit het vangwiel gebroken.

Bij alle ongeluk is immers nog troost: 't kon veel erger zijn, zelfs ik had het erger verwacht.

(°) Verschenen in de "Handelingen van de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring van Kortrijk", jg. 31, 1959-1960, p. 265-272.

6. Bevestigen - onderschrijven van o.m. de ethische principes

- Het voorgedragen immaterieel erfgoed ("historisch molenaarsambacht in Vlaanderen") is niet in strijd met internationale mensenrechtenverdragen
- Het voorgedragen immaterieel erfgoed is niet in strijd met Belgische noch Vlaamse regelgeving
- Het voorgedragen immaterieel erfgoed is een praktijk die nu nog gedaan wordt die van generatie op generatie overgedragen werd die blijft evolueren
- We verklaren de Ethische Code, zoals opgesteld door het Departement Cultuur, Jeugd en Media, te onderschrijven en te volgen. De aanvrager heeft er kennis van genomen dat ingeval deze principes niet worden nageleefd, het immaterieel cultureel erfgoed niet kan opgenomen worden op de Inventaris Vlaanderen van het Immaterieel Cultureel Erfgoed, alsook dat bij schending van deze principes het immaterieel cultureel erfgoed dat al werd opgenomen op de Inventaris ervan kan verwijderd worden.
- We gaan akkoord met de gebruiksvoorwaarden en het privacy-beleid van immaterieelerfgoed.be
- Met dit dossier bezorgen we het Departement CJM ten laatste op 15 april 2020 een ondertekend exemplaar van de officiële aanvraag.

Naam immaterieel cultureel erfgoed: *Historisch molenaarsambacht in Vlaanderen*

Naam aanvrager: *Erfgoedgemeenschap molenaars (Molenforum Vlaanderen vzw, Levende Molens vzw en de aangesloten verenigingen, met begeleiding door het Expertisecentrum voor Technisch, Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed (ETWIE)*

Vertegenwoordigd door: *Lieven Denewet (dossierbeheerder)*

Plaats en datum: *Hooglede, 08.04.2020*

Handtekening:

*De molenaarsploeg van de maalvaardig herstelde Beddermolen in Tongerlo (Westerlo).
Foto Leo Brouwers, 03.03.2018*